

A metanyelv mint interakció

Az előadás háttérében álló kutatás a nyelvi szabálytanulás, -követés és -közvetítés kérdését vizsgálja 1–3., 7. és 11. osztályos iskolások és tanáraik metanyelvi produkcióját elemezve, szociálkonstruktivista keretben (Korom 2005). Az adatfelvétel 2009-ben zajlott. 1200 diák töltött ki kérdőívet, 110 diákkal és 25 magyartanárral készült interjú, 61 tanórán (ezek kb. fele magyaróra) készült órajegyzőkönyv. Egyebek mellett eddig mintegy tizenkét órányi interjú lejegyzése készült el.

Az előadás 11. évfolyamos, eltérő szociokulturális háttérű diákokkal készült interjúkat elemezve Laihonen (2007) megállapításaiból indul ki, tehát a metanyelvet elsősorban interakcióban megjelenő tudásként, nem pedig autonóm, szinte kontextusfüggetlenül szondázható tudáselemként vagy -hálóként definiálja. A metanyelv vizsgálatának közege (a kutató, a válaszadó szociális státusa stb.) ugyanúgy befolyásolja a vizsgálatban mérhető metanyelvi tudást, mint egy nyelvjárási gyűjtés körülményei az adatközlő normakövetését. A bemutatandó interjúk érdekessége, hogy két vagy három diákkal készültek, ezáltal a metanyelvi diskurzust a kutató és a másik diák(ok) jelenléte egyaránt befolyásolta. Egy nyelvjárási háttérű diák például tősgyökeres pesti osztálytársa mellett fogalmazta meg, majd át saját nyelvjárási identitásáról, egyes nyelvhelyességi kérdésekről és a nemsztenderd beszélőkről alkotott nézeteit, folyamatosan megfelelni akarva a kutatónak is, aki azonban expliciten nem foglalt állást nyelvi kérdésekben.

Az elemzések célja, hogy az anyanyelv-pedagógiai tananyagtervezés és teljesítménymérés fejlesztéséhez, tanulókra szabásához adatokkal járuljon hozzá, ugyanakkor – mivel a beszélgetések alapvető témája a nyelvhelyesség kérdésköre volt –, a folk linguistics kutatóinak is segíthet annyiban, hogy tükrözi, mit értenek saját kommunikációs gyakorlatukban problémaként (Lanstyák 2007) a megkérdezett diákok.

Bár a metanyelv témája számos területtel – legszorosabban a diskurzuselemzéssel és az alkalmazott stilisztikával – érintkezik (l. Javorski et al. [eds. 2004] írásait), az előadás szociolingvisztikai keretben mutatja be az összefüggéseket, hogy szemléltesse, milyen társadalmi háttere van annak, ahogyan a megkérdezettek nyelvi önreprezentációjukat: „arcukat” (O’Driscoll 2007) konstruálják.

Hivatkozások

- Javorski, A. et al. (eds.) 2004. *Metalanguage. Social and Ideological Perspectives*. Berlin–New York: Mouton de Gruyter.
- Korom E. 2005. *Fogalmi fejlődés és fogalmi váltás*, Budapest: Műszaki.
- Laihonen, P. 2008. Language ideologies interviews: A conversation analysis approach. *Journal of Sociolinguistics*, 668–693.
- Lanstyák I. 2007. A nyelvhelyesség mint nyelvi probléma. *Kisebbségkutatás*, 199–213.
- O’Driscoll, J. 2007. Brown & Levinson’s face: How it can – and can’t – help us to understand interaction across cultures. *Intercultural Pragmatics*, 463–92.